

[illegible]

הגאון רבי אהרן כהן זצ"ל
ראש ישיבת חברון, בעל בית אהרן

בענייני מנחות ובגדרי מנחת חביתין*

פלוגתת הרמב"ם והראב"ד בחציית החלות

הרמב"ם (בפי"ג מה' ממעשה הקרבנות ה"ב-ד) פסק, דחביתין כהן גדול צריך שיביא עשרון וחוצהו, ואח"כ עושה כל חלה בפני עצמה, ועושה מכל חצי עשרון שש חלות, וחוצה כל חלה וחלה (באומד) ומקריב חציה בשחרית וחציה בין הערבים. והראב"ד (שם, ה"ד) השיג עליו וס"ל דמקריב ששה בשחרית וכו'.

והנה בעצם המקור לדברי הרמב"ם כבר האריכו בזה הכ"מ והמ"מ. ונשאר לנו לבאר הדין הוזה שמקריב החלות לחצאין. עוד קשה דאמאי צריך לחצות את העשרון הא סוף סוף אינו מקריב אותו כלל בשחרית וכבר הקשה קושיא זו במ"ל.

והנה ב[מנחות] ד"ז (ע"ב) איתא מחלוקת רבי יוחנן ור"א אם מנחת חביתין קדושה לחצאין, או לא. ומקשה הגמרא (שם ח, א): "ומי אמר רבי יוחנן הכי? והא איתמר הפריש חצי עשרון ודעתו להוסיף, [רב אמר אינו קדוש], ור' יוחנן אמר קדוש". אח"כ מקשה הגמרא אי רב [בחביתין] ס"ל כר"א, אמאי אינו קדוש לילף מחביתין. והקשו התוס' (ד"ה ואם) דמאי מקשה הא טעמא דר"א הוא משום דכיון דקרבה לחצאין - קדושה לחצאין. ותימצו דמדמי הגמ' הך סברא דדעתו להוסיף לסברא דמתוך שקרבה לחצאין. ודבריהם צריכים ביאור, וגם בכלל קשה מאי מדמה לה הש"ס, הא עיקר פלוגתייהו הוא בקראי.

האם קדושת המנחה חלה אף בלא כלי

ונראה דיש לחקור בדין קידוש כלי, אם הקידוש נותן לה את שם המנחה, וקודם הקידוש אינו אלא קדושת דמים. או דאפשר דשם המנחה נעשה תיכף בשעת הפרשה, והקידוש הוא

* מכת"י רבינו. מחברת חידו"ת משנת תרפ"ה בענייני קדשים. מאוצרותיו של אבינו ז"ל. חלקה הראשון של המחברת - קונטרס בענייני זבחים נדפס בספר הזיכרון עדות ליוסף, לזכרו של הקדוש יוסף דב ב"ר חיים ויסמן הי"ד. חידושים אלו המתפרסמים לראשונה במסגרת ירחון האוצר נערכו לע"נ של עורך ספר הזיכרון א"מ הרב יצחק נתן ב"ר שמואל זאב לוי ז"ל ורעהו הקדוש ז"ל ת.נ.צ.ב.ה. במסגרת העריכה נעשו שינויי לשון קלים והתאמתן, על מנת שיריץ הקורא בו. בראש המאמר צירפנו תצלום כת"י רבינו זצ"ל בחידושו אלו. דוד לוי.

בחידושים הנדפסים לפנינו, דן רבינו בגדרי מנחת חביתין של כהן הגדול, המוקרבת חצייה בבוקר וחצייה בין הערבים. בדבריו כולל רבינו יסודות רבים מענייני קדשים ומסכת מנחות, לדוגמא: זמן קידוש המנחה - בהפרשה או בכלי שרת: ב' גדרים בקידוש כלי: גדר חיוב עבודת זר: גדר מנחת כהן גדול וחיצויה: מהות דין אין מנחה בלא שמן ולבונה: דיני שאר יורשים בהבאת מנחת כה"ג שמת.

א. ז"ל הראב"ד: "ואח"כ חולק כל חלה וחלה. א"א זו לא שמענו ואין לה שורש בשום מקום שיחלקו כל חלה וחלה, אלא לשש חלות בשחרית ושש בין הערבים, והתורה נתנה להם מדות גדולות וקטנות שימודו בהן כדי שלא יגרעו ולא יוסיפו על השיעורין, והוא אמר שמחלקין את החלות באומד, והתורה אמרה מחציתה בבקר ומחציתה בערב, שלא יוסיף ולא יגרע".

להכשירה להקרבה. ובזה אפשר דיהיה תלוי מחלוקת רבי יוחנן ור"א, דבברייתא (ה, א) דרשינן, מנחה מחציתה, הביא מנחה ואח"כ חוציהו, והוא משום דשני החצאין הוי חד מנחה, והחיצוי הוי רק בהקרבה, ולכן ס"ל לר"א דבהפרשה בלבד מקרי מנחה ולכן קדושה לחצאין, דהקידוש אינו אלא הכשר להקרבה, וכיון דקרבה לחצאין קדושה לחצאין, ורבי יוחנן ס"ל דקודם הקידוש לא מקרי כלל מנחה, ולכן אינה קדושה לחצאין אף דקרבה לחצאין, ומעתה מדמי לה שפיר הגמ' לדעתו להוסיף, משום דדעתו להוסיף לא שייך אלא היכי דהקידוש אינו אלא הכשר להקרבה, לכן מועיל דעתו להוסיף, משום דהוי קידוש אריכתא, אבל לענין שם הקרבן אפשר דלא שייך זה, משום דעל חצי אינו יכול לחול שם מנחה, ולכן שפיר מקשה הגמ' דלר"א דס"ל דבהפרשה לבד מיקרי מנחה לכן שפיר מועיל הסברא דדעתו להוסיף.

נדר מחבת והביא מרחשת – תלוי בשם קדושת המנחה

והנה אפשר דיש לתלות זה במחלוקת ר"ש ורבנן (קד, ב ושם קה, א) בנודר להביא מחבת והביא מרחשת דר"ש ס"ל דיצא ידי נדרו, ורבנן ס"ל דלא יצא. דסברת ר"ש דשם המנחה חל בהפרשה, וענין הקידוש אין אלא בהקרבה, ונמצא דכל החילוקים שיש בין המנחות בענייני כליהם אינו אלא דין בהקרבה ולא בעצם שם המנחה, ולכן יצא ידי נדרו, משום דנדרו לא הוי אלא על המנחה ולא על ההקרבה, ואפ"ה הוי שלא לשמה בחושב ממחבת על מרחשת, משום דהווי הקרבות חלוקות וזה חידוש קצת. אבל רבנן ס"ל דבהפרשה לחוד לא מקרי מנחה, וחלה שם המנחה בקדוש(ת) ולכן הוי מנחת מחבת ומרחשת מנחות חלוקות, ולכן לא יצא ידי נדרו.

ואתי נמי שפיר הא דאיתא (שם קג, א) מימריה דאביי, דלא שנו אלא שקבען בשעת נדרו אבל הפרשה לא קבעה. משום דלרבנן ההפרשה אינה נותנת (תלה) [חלות] שם המנחה קודם הקידוש, ולכן שפיר כשר אם שינה בשעת הקידוש.

ב' דינים בקידוש כלי – קידוש והכשר הקרבה

והנה להלכה דקי"ל כדרבנן (רמב"ם מעשה הקרבנות יז, ג), קי"ל גם כר"י דאינה קדושה לחצאין (ראה רמב"ם שם יג, ב). ובזה יבואר לנו דברי הגמ' (נא, א): רבא אמר, על מחבת, מלמד שטעונה כלי, ואי אפי' ליה מאתמול איפסיל ליה בלינה. ולכאורה קשה, דהא על כרחך קדשה בכלי גם קודם העשייה במחבת דהא לישתן ועריכתן בפנים (צו, א), ומשום דקדשו בכלי בביסא. ולפי דברינא א"ש, דבקדושת כלי יש שני דינים, האחד שהקידוש נותנת לה את קדושת המנחה, והשני שהקידוש מכשיר אותה להקרבה, ונמצא לפי"ז בחביתין אף דנתקדשה בכלי בביסא, אבל כיון דגלי קרא דבעינן עוד קידוש אחר של מחבת נמצא דלא הוכשר עוד להקרבה קודם קידוש המחבת.

בלילה חשובה עבודה

והנה הא דאמרינן דדבר שנתקדש בכלי הוא נפסל בלינה (צה, ב), הוא משום דהוכשר להקרבה כמו קרבן לאחר שחיטה, אבל הא דבעינן שתהיה עשייתו בפנים תלוי רק בקדושת המנחה, דכיון שנתקדשה בביסא בעינן שתהיה עשייתו בפנים. ויש לעורר לפי מש"כ הרמב"ם (פי"ג ממעשה הקרבנות ה"ה) דהבלילה הוי קודם הקידוש כלי, ואפ"ה צריך דוקא בפנים, ולכאורה מאי שנא מלישה ועריכה דלא בעינן פנים כשלא נתקדש עוד בכלי. וצריך לחלק דשאני בלילה דהוי עבודה, אע"ג דלא מעכבת מ"מ הוי עבודה, משום דכתיב 'ובלל', ובעינן גם ראוי לבלילה (יח, ב ועוד). משו"ה בעינן פנים, אבל לישה ועריכה לא כתיב כלל בקרא ולהכי לא בעינן פנים, אלא דוקא היכי שנתקדשו בכלי דאז גנאי הוא להוציאן לחוץ, אע"ג דלא מיפסלא ביוצא וכמש"כ התוספות (ט, א ד"ה ר"ל).

פסול זרות משום עבודת זר - ולא מחיסרון כהונה

וראיה לזה דבלילה הוי עבודה, ממש"כ הרמב"ם (בפ"ט מה' ביאת מקדש ה"ה), דיצק ובלל זר לוקה עליהם, ורק דאינו חייב מיתה משום דאינה עבודה תמה. ולכאורה נסתר זה מדברי הגמרא דמקמיצה ואילך מצות כהונה (יח, ב). ונראה לחדש מדברי הר"מ דאיסור זרות לא תלוי כלל במאי דבעינן כהונה בהעבודה, אלא דהוא איסור בפני עצמו, דכל זר לא יקרב, דכל מידי דהוי עבודה יש בו איסור זרות, ומשו"ה אף דמקמיצה ואילך מצות כהונה, אינו אלא דין בהמנחה, דהעבודות שעד המנחה לא בעיא כהונה, אבל מ"מ איסור זרות איכא משום דקרינן ביה כל זר לא יקרב.

ויש ליישב לפי דברינו דברי התוס' (יח, ב ד"ה מנין לרבנות), דהקשו, אמאי לא חשיב ר"ש הולכה. ותירצו, דשאני הולכה דאפשר לבטלה. ולכאורה דהא סוגיא מפורשת בנזכרים (יד, א-ב) דהולכה פסולה בזר, וא"כ הוי עבודה המסורה לבני אהרן ואמאי גרע מנ"כ ושאר² העבודות. ואפשר לומר בזה, דבאמת הולכה לא בעיא כהונה מחמת הקרבן, ורק דזר אסור בה מחמת דהוי עבודה בקרבן, אע"ג דאפשר לבטלה מ"מ קרינן ביה וכל זר לא יקרב.

ולזה אפשר לומר, דגם [זר] מחלל העבודה [בהולכתו], משום דהא דזר מחלל העבודה ילפינן מלא יחללו, ולכן אפשר לומר דהוי פסול חדש ולא משום דחסר כהונה, ומשו"ה אף דהעבודה לא בעיא כהונה מ"מ כיון דהזר אסור בה, מחלל אותה, משום דאיסור זרות מחלל עבודה. (ועדיין צ"ע בסברא זו). ולזה אפשר לומר, דעבודה המסורה לבני אהרן אינו אלא דוקא היכי דהעבודה בעיא כהונה. אבל בהולכה דהעבודה לא בעיא כהונה, אף דזר אסור בה מ"מ לא מקרי עבודה המסורה לבני אהרן.

וסברא זו מוכרחת לפי שיטת הרמב"ם, דלפי דבריו דגם לרבנן אסור זר ביציקה ובלילה א"כ מאי קאמר הגמרא לימא דלא כר"ש. וע"כ דזה לא מקרי עבודה המסורה לבני אהרן, כן אפשר לומר לכאורה.

ב). אולי בכת"י: ושאר.

יסוד פסול זר הוא משום עבודה זר

אך דמ"מ יקשה, דהא עיקר טעמא דילפינן דזר פוסל בהולכה הוא משום דילפינן (זבחים, שם) בק"ו מהולכת אברים לכבש, והתם דין כהונה הוי בעבודה. ואפשר לדחוק דכיון דבלא ק"ו ג"כ פוסל זר, לא ילפינן כלל הק"ו כיון דאין נ"מ לן. אך אכתי קשה, דהא יש נ"מ לענין בגדי כהונה, ו[שלא] רחוק ידיים, דלמש"כ דהעבודה לא בעיא כהונה ורק דזר אסור בה, מ"מ לא בעיא בגדי כהונה, דאף דמחוסר בגדים הוי זר (שם יז, ב), מ"מ אינו אלא דוקא היכי דהעבודה בעיא כהונה ובגדי שרת אז הוי מחוסר בגדים זרות, אבל היכי דאין כלל דין בגדי כהונה דלא בעינן כלל כהן, רק דזר אסור, אז מחוסר בגדים לא הוי זר כדמוכח מדברי התוס' זבחים (יג, א ד"ה בכהן כשר), דאי לאו דהיה לנו פסוק דבעיא בגדי כהונה, לא הוי פסלינן מקרא דאין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם, ורק השתא גלי לן קרא דכ"מ (-דכל מקום) דכתיב הכהן הוי בכיהונו. אך יש להביא ראיה ממתניתין ריש פרת חטאת (שם קיב, ב), דממעט שם דהיוצק והבולל פטור זר עליה ממיתה, וכן מחוסר בגדים, ומשמע דזר אסור בה וכן מחוסר בגדים, (ומזה ראיה לדברי הרמב"ם ביוצק ובולל דזר אסור בה), אף דהעבודה לא בעיא כהונה. אך אין זה ראיה מוכרחת, דאפשר דנקיט מחוסר בגדים אגב אינך וכן זרות. עכ"פ דברי התוספות עדין צע"ג.

טעם פטור זר בהדלקת המנורה

ובדברינו יש ליישב דברי הראב"ד (פ"ט מביאת מקדש ה"ז), שכתב הרמב"ם (שם) דמותר לזר להדליק את הנרות, והראב"ד השיג וס"ל דאסור להדליק, רק אם הדליק כשר. ולכאורה אמאי כשר כיון דאסור להדליק? ואפשר לומר דעבודת ההדלקה לא בעיא כהונה ומ"מ זר אסור בה, כיון דיש בה ענין של שירות קרינן ביה וכל זר לא יקרב, אף דאיתא ביומא (כד, ב) דהדלקה לאו עבודה, ומשו"ה זר פטור עליה ממיתה. זהו אינו אלא לענין חיוב מיתה, דילפינן מעבודת מתנה אתן את כהונתכם והזר הקרב יומת, נמצא דלענין חיוב מיתה בעינן דוקא היכי דהעבודה הוי עבודת כהונה, אבל היכא דהעבודה לא בעיא כהונה אף דזר אסור בה, מ"מ פטור ממיתה. ומ"מ לענין פסול כיון דהעבודה לא בעיא כהונה לכן זר אינו פוסל אע"ג דאסור, דסברתו דלעיל אינה מוכרחת דאפשר לומר דהא דזר פוסל הוא משום דבעיא כהונה.

קידוש בביסא מועיל לענין שם המנחה ולא לענין קדושת הקרבה

אך מה שהעלנו בשיטת הרמב"ם דבעינן העבודות שקודם קידוש כלי בפנים. היא גופה קשיא דמאי שייך עבודות בעוד שלא נתקדשה בכלי ואין עליה עוד שם מנחה, וז"ל הר"מ בפ"ג ממעשה הקרבנות ה"ה: מנחת הסולת כיצד, עד ומקדשה בכלי. והכ"מ הקשה דמשמע מדברי

ג. א.ה. ראה משכ"ת בזה בחידושי רבינו חיים הלוי (שם).

ד. ז"ל הרמב"ם: "מנחת הסולת כיצד היתה נעשית, מביא עשרון סולת או כמה עשרונות או כפי נדרו ושמן הראוי לה ומודד בעשרון של מקדש, ונותן שמן בכלי, ואח"כ נותן עליו את הסולת, ואח"כ נותן שמן אחר על הסולת ובולל הסולת בו, ואח"כ נותנה בכלי שרת וצק לתוכה שמן, ושמן שנתן תחלה עם השמן הבולל עם שמן שיצק הכל לוג לעשרון ונותן עליה לבונתה".

הר"מ דהביסא אינה כל"ש (-כלי שרת) ולא קדוש עוד בכלי, ומגמרא מנחות ד' (ח) [ט, א] משמע דהו כלי שרת, דקאמר שם כיון דקדושתה בכלי בעיא פנים, והניח בצ"ע.

ואפשר לומר, דלעולם הביסא יש לה קדושת כלי, אבל מ"מ הקדושה אינה מועלת אלא ליתן לה שם המנחה, אבל להכשירה להקרבה אינה מועלת כיון דצריך עדיין יציקה ובלילה ולכן צריך לקדשה עוד פעם להכשירה להקרבה, ומ"מ בעיא פנים כיון שכבר קדשה בקדושת כלי לענין שחלה עליה שם מנחה, נמצא דכבר שייך דין עבודות [אף"] דלא הוכשרה עוד להקרבה, ולכן גם זר אסור ביציקה ובלילה.

פסול זר בעבודה הכשרה בלילה

ובזה אפשר ליישב דברי הר"מ [דסתרי אהדיי דבפ"ט מהלכות ביאת מקדש (ה"ה) כתב, דיציקה ובלילה אע"ג דזר מוזהר עליהם ונפסלו, מ"מ אינו חייב מיתה, ומשמע דנפסלו אף בבלילה], בפ"ט מהלכות ביאת מקדש ה"ט: "סידר המערכה פורקה וכו', מפני שסידורה פסול". והכ"מ הקשה מסוגיא דיומא (כו, ב) דקאמר שם, אין לך דבר שכשר בלילה ופסולה בזה. ותיירץ דדברי הגמ' (אינה) [אינם] אלא לענין מיתה, דאין לך עבודה שכשרה בלילה וזר חייב עליה מיתה. וקשה דלשון הגמרא מוכח בפירוש דמיירי לענין פסול.

ולפי דברינו ניחא, דקושיית הגמרא דאין לך דבר שכשר בלילה ותהיה פסולה בזה, כלומר שתהא צריכה כהונה, וכיון דהעבודה אינה צריכה כהונה לכן אינו חייב עליה מיתה אף דזר אסור בה, ומ"מ פסק הרמב"ם דפסולה, משום דכיון דזר מוזהר עליה מחלל את העבודה, אף דהעבודה לא בעיא כהונה כמש"כ לעיל, והגמרא לא איירי אלא לענין העבודה בעצמה דכשרה בזה, אבל מ"מ זר אסור בה ולכן מחלל אותה, ומב[ו]ארים דברי הר"מ. וצריך לחלק בין יציקה דפסק הרמב"ם דאם יצק זר דכשר, אע"ג דאם לא יצק כלל פסול ולא אמרינן דהזר מחלל את היציקה, דשאני יציקה דלא הוי כלל עבודה מחמת הקרבן ולא שייך בה חילול, והא דאם לא יצק פסול הוא משום דשינה בסדר עשיית המנחה, ולא משום דחסר העבודה של היציקה.

(ה) בכת"י מוטושטש.

ו. א.ה. בדברי הכס"מ הללו, יש ליישב את דברי הרשב"א (שבת קלב, א) דס"ד בגמ' (שם) דקרבן עולה ויורד כשר בלילה, ומקשה הגמ' א"כ שיהיה עולה ויורד כשר בעבודת זר ואונן: "סלקא דעתך אמינא: הואיל וחס רחמנא עליה לאתויי בדלות, בלילה נמי ליתי - קא משמע לן. מתקיף לה רבינא: אלא מעתה - יהא זר כשר בהן, ויהא אונן כשר בהן - הא אהדריה קרא". והקשה הרשב"א בחידושי: "אלא מעתה יהא זר כשר בהן ואונן כשר בהן. איכא למידק והיאך אפשר לומר כן, והלא כהן כתיב בהן, וי"ל דזר כדי נסבה ואגב גררא דאונן נסביה". מבואר בדברינו, דאף לס"ד שלילה כשר, מכל מקום זר יהיה פסול. וצ"ע מדברי הגמ' ביומא (כו, ב), דאין לך עבודה שכשרה בלילה ופסולה בזה. וא"כ לס"ד שקרבן עולה ויורד קרב בלילה, כיצד יהיה זר פסול בו. אמנם לדברי הכס"מ הללו, שדברי הגמ' ביומא אמורים על פסול עבודה, א"כ זר אינו כשר לעבודת קרבן עולה ויורד, ואף שקרב בלילה, מכל מקום אין זה מתיר לכתחילה לעבוד בזה, אלא שבדיעבד אם עבד זר לא פסל, לס"ד שקרבן עולה ויורד קרב בלילה.

אמנם לפי מה שמבאר רבינו, דאין לך עבודה שהותרה בלילה ותצריך התורה כהן. ולכאורה קשה מקרבן עולה ויורד דלס"ד כשרה בלילה, ומכל מקום כתיב בעולה ויורד כהן, וכפי שהקשה הרשב"א. וצ"ע. ואולי י"ל דכל דברי הגמ' ביומא הם לאחר מסקנת הש"ס בשבת, דקרבן עולה ויורד פסול בלילה, ולכן בעי כהן.

בגדר קידוש כלי שרת

והנה הר"מ בפ"א מפסולי המקודשין ה"ו כתב וז"ל: "היתה המנחה שלא בכלי שרת וכו', או שבלילה בשמנה חוץ לעזרה פסולה (עד שתהיה בלילה בפנים)". ומשמע מלשונו דהוי חד פסולא לתרוייהו, ויצא מזה חידוש גדול דהא דפסול בבלילה חוץ לחומת העזרה הוא משום דחסר בקידוש כלי, והוא משום דהבלילה הוי חלק בקידוש המנחה, והא דאין כלי שרת מקדשין אלא בפנים, אינו מחמת הכלי דאינה מקדשת אלא בפנים¹, אלא דהוא דין בקידוש, דקידוש מנחה אינו אלא בפנים, וכיון דבליילה פועלת את הקידוש לכן פסולה משום דהוי קידוש בחוץ ולא מחמת דהוי הבליילה חלק מעבודת הקרבן, ועדיין צ"ע בזה.

קידוש כלי שרת בדם ובמנחות

והנה הר"מ בפ"ג מהלכות פסה"מ הי"ט פסק דכלי שרת מקדשין דם הפסולים ליקרב, ובה"כ כתב, דכלי שרת אינם מקדשין ומ"מ מקדשים למפסל, וכתב הכ"מ דצריך לחלק בין דם לשאר דברים. ונראה לומר, דהנה הדין דמקדשין ליפסל והדין דמקדשין ליקרב אינם מגדר אחד, דהא התוספות כתבו (ז, א ד"ה ואין) דהא דכלי שרת מקדשין ליקרב הוא דוקא אם לא יצא מן הכלי, אבל יצא בכלי חוץ אז פסול, משום דהוי כמו מזבח דאם ירדו לא יעלו (זבחים פד, א ועוד), והא ודאי לענין הא דמקדש ליפסל אפילו יצא בכלי חוץ לא יהא לה פדיון, משום דאין זה מגדר אם עלו לא ירדו. ומשו"ה הוא דוקא בדם דנתקדש תיכף בשעת שחיטה שייך גביה אם עלו לא ירדו, אבל היכי דהוי הפסול בקידוש הכלי לא שייך דין דאם עלו לא ירדו, דהוי כמו קמצים שלא קידשו בכלי (שם פג, ב) ולכן גם הכא דחל שם המנחה בפסול לא שייך דין דאם עלו לא ירדו.

וגם דאפשר דגם בקידוש כלי בעינן שיהיה פסולו בקודש כמו גבי מזבח, והיכי דהוי פסולו בשעת קידוש הכלי לא הוי פסולו בקודש, וכ"ש לפי דברינן דקודם קידוש הכלי אין לה עוד עדיין שם מנחה דנמצא דחל עליה שם מנחה בפסול. אך מדברי הר"מ בהכ"א נראה דאפילו בקומץ שנתקדש בפסול ג"כ מקדשת הכלי ליפסל ולא ליקרב, שכתב בקומץ בלילה וקידוש הקומץ בכלי בלילה הרי זו נשרפת, ומוכרחים אנו לסברתינו דגם בקידוש כלי שרת שמקדש להקרבה צריכים דוקא שיהא פסולו בקודש.

בגדר חצוי חביתי כהן גדול – ובגדר אין מנחה בלא שמן

ונחזור לענייננו, דהנה התוס' במנחות (צ"ו) [צה, ב ד"ה ומאי קושיא] הקשו, דמ"ש (-דמאי שנא) מנחת חביתין דבעינן לישא ועריכה בפנים, משאר מנחות למ"ד דכלי יבש לא נתקדשה. ותירצו, דשאני הכא דצריך קידוש בתחילה בביסא ביחד עם השמן, וכיון דנתקדשה כבר בכלי, גנאי הוא להוציאן בכלי [ל]חוץ ולכן החצי עישרון צריך שיהיה קודש, ומשו"ה בעינן לישא

ז). בין השורות כתב רבינו: סברא זו הובא בש"מ (עח, ב) בענין לחמי תודה בשוחט בפנים ולחמה חוץ לחומה, דס"ד דהש"ס דאבראי לא קדיש, דכלי שרת אינם מקדשים אלא בפנים, אע"ג דהכלי שרת הוי בפנים, מ"מ בעינן ג"כ הלחם בפנים, משום דהוא דין בהקידוש לא בכלי.

ועריכה בפנים. ודבריהם תמוהים לכאורה, דאמאי הוצרכו לקדושת החצי עשרון, הא מחמת הקידוש הראשון צריכים שתהיה עבודתה בפנים.

ונראה, דהנה יש לחקור בדין חביתי כהן כ"ג, מה שאמרה התורה מחציתה בבקר ומחציתה בערב, אם קרבן אחד [הוא] והחיצוי הוא רק בהקרבה. או דאפשר דהוי שתי מנחות, רק דהתורה אמרה הבא מנחה ואח"כ חוצהו (ח, א). ולרבי יוחנן הבאת המנחה הוי בקידוש הכלי ולכן צריך לקדשה בתחלה כולה בכלי שרת, דקודם הקידוש לא הוי עוד הבאת המנחה אבל מ"מ שם הקרבן הפרטי לא חל עוד בקידוש הכלי של העשרון, משום דהקרבן לא הוי אלא מחצה וצריך עוד קידוש לחצי חצי עשרון לתת לה שם המנחה הפרטית, ומשום"ה אי לאו דחצי עשרון היה קודש לא היו צריכין עשייתה בפנים, משום דשם המנחה של המחציתה חלה רק באפיית החביתין, (והתוספות אפשר דסברו כשיטת הראב"ד דמקריב החלות שלמות), ולכן הוצרכו לטעם דגם חצי העשרון הוי קודש.

והנה יש לחקור, הא דאין מנחה קדושה בלא שמן ולבונה (קג, ב), אם הוא דין בשם המנחה דגם השמן והלבונה הוי חלק מעצם המנחה ובלא שמן ולבונה אין עליה כלל שם מנחה, או דשם המנחה הוי רק העשרון סולת, והשמן והלבונה אינו אלא דין בהקרבה דצריכים להקרבתה שמן ולבונה. (קצת ראיה מהא דבעינן קרא דלא דמעכבי אהדדי), ונ"מ לדין אם נאבד החצי בין הערביים, דצריכים להפריש עשרון שלם ומחצה אבד (נ, ב), דאי נימא דהוי מעצם שם המנחה או צריכים גם [ג'] לוגין שמן משום דבעינן הבא מנחה", ואי נימא דאינו אלא דין בהקרבה לא בעינן רק לוג וחצי, משום דאינו מקריב אלא חציה. ונראה להביא ראיה מדברי התוס' (ח, ב ריש העמוד) שכתבו, דמקדש מתחלה שלשה לוגים עם המנחה ואינו מועיל לו, דאין גם בשמן, ואי נימא דאינו אלא דין הקרבה אמאי אין השמן קדוש לחצאין.

עוד יש להביא ראיה מדברי הגמרא (נ, ב) גבי מת כ"ג דמקריבין בכל יום עשרון שלם בשחרית ועשרון בה"ע, ומסיק הגמ' דאינו מפריש אלא לוג וחצי שמן וקומץ לבונה, משום דהא דגלי קרא דמקריב כולה, אינו אלא עשרון הסולת ולא בשמן ולבונה. והנה זהו דוקא אי נימא דהשמן והלבונה הוי מעצם המנחה או ניחא קצת, דכיון דבחי הכהן גדול שיעור המנחה הוא חצי עשרון, והלוג וחצי שמן, לכן אף דריבתה התורה דבעינן כולה, אינו אף על העשרון ולא על השמן והלבונה. אבל אי נימא דשם המנחה הוא רק העשרון, והשמן והלבונה אינו אלא בהקרבה, ובשעה שמקריב רק חצי עשרון לא בעינן רק לוג ומחצה, משום דשיעור השמן לא הוי כי אם שלשה לוגין לעשרון, א"כ מאי נ"מ לן דהריבוי הוי רק על העשרון, מ"מ כיון דהתורה ריבתה עשרון א"כ צריכים ג' לוגים וגם קומץ לבונה משום דזהו השיעור לעשרון, והשמן אינו בא אלא בשביל העשרון להקרבנו, וגם אפילו אי נימא דהסולת הוי ג"כ מחלק המנחה אינו מבואר בבירור דברי הגמ' וכש"כ אי נימא כהצד השני.

ויש להביא קצת ראיה להחקירה שחקרנו אם חביתי כהן גדול הוי חד מנחה, או שתי מנחות, מבעיית הגמרא (נב, ב) במת כהן גדול דמביאין צבור או יורשין תחתיו, אי בעינן מנחה שלמה בבוקר וגם בין הערבים, או סגי בחד מנחה. ונראה לתלות זה בהחקירה שזכרנו, דאי

(ח). נראה שכוונת רבינו לדין השני במנחות (קג, ב): "הבא מנחה שיכולה להיבלל". ולכן בעינן שמן.

נימא דחביתין כהן גדול הוי חד מנחה והתורה גזרה שיחצו את הקרבנה, אז אפשר לומר דלאחר מיתת כה"ג כיון שמקריבין כולה בפ"א (-בפעם אחת), לכן לא בעינן שיקריב שני פעמים, אבל אי נימא דהוי שתי מנחות אז ודאי בעינן שיקריב שתי פעמים אף דמקריב כולה בכל פעם, ופשיטות הגמרא היא דמקריב שתי פעמים. ומ"מ אין להביא ראיה גמורה מפשיטות הגמרא דהוי שתי מנחות, משום דאפשר אפילו אי נימא דהוי חד מנחה, מ"מ כיון דגזרה התורה שיקריב אותה בכלי פעמיים לכן בעינן שיהיה לעולם שתי הקרבות, ואפילו היכא דמקריב מנחה שלמה בעינן ג"כ הקרבה שני פעמים.

דן האם יש ראיה מהפלוגתא אם חוצים אף קומץ לבונה

וגם יש לכאורה לתלות זה במחלוקת הגמרא (נב, א) אי בעינן קומץ אחד בב[וקר] ומחצה בין הערביים, או קומץ בכל פעם. אך גם זה יש לדחות, דאף אי נימא דהוי שתי מנחות מ"מ מחציתה קאי על כל המנחה כמש"כ לעיל, דגם הלבונה והשמן הוי מגוף המנחה. וזה אין לומר דהטעם הוי משום דקומץ לבונה הוא שיעור לעשרון, דהא בשני עשרונות מביא שני קמצים לבונה ומשו"ה לחצי עשרון הוי השיעור חצי קומץ לבונה, דזה אינו דהא (דהא) לאחר מיתת כ"ג דמקריב עשרון שלם, בכ"ז אינו מקריב אלא חצי קומץ לבונה, וע"כ משום דהמחציתה קאי גם על השמן והלבונה ומשו"ה אף דגלי קרא דלאחר מיתה בעינן כולה מנחה, לא גלי רק על העשרון ולא על השמן והלבונה משום דאין לך בו אלא חידוש.

ואדרבא מסוגיא זו יש להביא ראיה בהיפך, דאי נימא דהוי חד מנחה ורק דהוי שתי הקרבות, א"כ הא דאינו מקריב אלא חצי קומץ לבונה וחצי שמן הוא משום דהוי חד מנחה, א"כ לאחר מיתת כ"ג דהוי שתי מנחות אמאי לא בעינן שתי קומצי לבונה וכן השמן. הכלל העולה דמסוגיית הגמ' אין לנו הכרח גמור לזה.

האם שאר יורשים מביאים מנחה תחת הכה"ג

עוד בענין זה יש לחקור, בדין דמביאין בניו תחתיו לאחר מיתתו (נא, ב), אם הוא דווקא בניו, או דהוא גם בכל היורשין ואפילו בתו או אחיו מביא[ים] תחתיו. (ושאלה זו יש לחקור בכל עניינים דיוורשים קמים תחתיו, אף דלא הוי ירושת ממון). ויש להביא ראיה לזה מדברי התוס' (נא, ב ד"ה שתהא) כולה בהקטרה, פירשו שם התוס' דקושיית הגמרא הוא דוקא לר"י דס"ל דבניו מביאים אותה, א"כ לא בעינן קרא דהוי כליל דהא הוי מנחת כהן, אבל לר"ש בעינן שפיר קרא. ואי נימא דגם בת יכולה להביא תחתיו א"כ בעינן קרא היכי דירשתו בתו דמנחתה הוי כמנחת ישראל כמבואר ברמב"ם (מעשה הקרבנות יב, י) (ובש"ע). וזה אין לומר דלא חלקה התורה במנחות, דא"כ גם לר"ש לא בעינן קרא דהא כיון דבחיינו הוי מנחת כהן והוי כליל, א"כ גם לאחר מיתה תהא כליל, וע"כ (-ועל כרחק) מכאן דבעינן דוקא בניו. ודוחק לומר דכיוון דבניו מביאין תחתיו, וכדמשמע מלשון

הר"מ (תמידין ומוספין ג, כב) דמביאין יורשין עבור כפרתו ולכן הוי כמו מנחת כהן^ט, דזה דוחק, דמ"מ דכיון דהם המקריבים, הוי מנחת ישראל^י.

כהן שהניח מנחה לבתו הנשואה לישראל – אם יש בה דין כליל

ובאמת יש לחקור בכהן שהניח מנחה לבתו, דיש לה דין כמו ישראל, אי הוי כמנחת כהן כיון דהכהן הקדיש אותה. או דהעיקר תלי בהקרבה, דמנחת כהן אין לה שם מנחה אחרת רק דהוא דין בהקרבה, ולכן היכי שמקריב אותה ישראל הוי כמנחת ישראל. והא דמשמע מדברי הגמרא (כא, ב) דעיקר תלוי מהמין שבא, דקאמר הגמ' א"כ תהא מנחת העומר כליל, כיון דהיא באה גם משל כהנים, זה אינו אלא לדרשא בעלמא, דאליבא דאמת אינו כן, וצ"ע בזה. (וגם על השאלה הראשונה עדין צ"ע, דהסברא נותנת דלאו דוקא בניו).

עוד דיני קידוש מנחה בכלי ובדברי הרמב"ם

ונחזור לעיקר הסברא שהעלינו, דבקידוש כלי יש שני דינים: הא' מה שהקידוש נותן לה את שם המנחה. והשני מה שהקידוש מקדש אותה להקריב כמו קידוש שבבהמה לאחר שחיטה. ובוה יש ליישב דברי הר"מ בפ"ו מהלכות איסורי מזבח ה"ד שכתב, דמנחות שנטמאו לאחר קידוש כלי דאין פודין אותן, משום דאינם בני העמדה והערכה, ולכאורה אמאי הוצרך לטעם זה במנחות, הא מנחות לאחר קידוש כלי הוי כמו קרבן אחר שחיטה, דאין לו פדיון וכמש"כ רש"י סברא זו בריש המנחות והנסכים (ק, ב) דהא דאין פדיון למנחה לאחר קידוש כלי הוא מטעם זה. ואפשר לומר דהוצרך הר"מ לטעם באותו אופן שזכרנו דהמנחה כבר נתקדשה לענין לחול עליה שם מנחה, אבל עוד לא הוקדש להיכשר להיקרב והוי כמו קרבן בעלמא קודם שחיטה שכבר חל עליו קדושת הגוף, מ"מ יש לו פדיון לאחר שנעשה בע"מ משו"ה הוצרך הר"מ לטעם דאינם בני העמדה והערכה.

קידוש לענין יוצא במנחה

ובדברינו יש ליישב דברי התוס' ד' נ"ז (ע"ב) ד"ה ושמעין ליה לר"ע דאמר, בא"ד הקשו שם דלא משתמיט שום תנא דנפסל ביוצא בלחם הפנים קודם קידוש התנור, או קודם קידוש השולחן, ומגמ' משמע דלמ"ד מדת יבש נתקדשה הוי קדוש גם קודם אפייה. ולדברינו א"ש, דהגמרא איירי לענין דחייבין על חימוצה, דלמ"ד דמדת יבש לא נתקדשה אין חייבין על חימוצה משום דאין לה עדיין שם מנחה, ולמ"ד דמדת יבש נתקדשה חייבין על חימוצה, משום דכבר חל עליה שם מנחה, אבל מ"מ כיון דבעינן עוד קידוש של תנור או שלחן, נמצא דלא

ט). א.ה. כן כתב המקדש דוד (קדשים סי' כג) ודייק כן מהרגמ"ה.

י). א.ה. להלן כתב רבינו, דהסברא נותנת דלאו דווקא בניו.

הוכשרה עוד להקרבה קודם הקידוש הזה ומשו"ה לא מיפסל בלינה וביוצא, משום דזה תלוי בקידוש של הקרבה, כמו קידוש שלאחר שחיטה דמפסל לאחר שחיטה בלינה.

דחיית הראיה ממקדיש סולת והתליעה - לזמן קידוש המנחה

ויש לעורר קצת על דברינו, מהא דבעי הגמ' בפ' כל קרבנות הציבור (פה, ב), במקדיש סולת והתליעה אם חייב עליו משום מקדיש בע"מ, ומשמע מלשון הגמ' דהבעיא היא בהקדש בעלמא בלא קידוש כלי, וכן משמע מסתימת לשון הגמ'. ולכאורה אי נימא דמנחה אין לה שם מנחה בהפרשה קודם קידוש כלי, אמאי חייב משום מקדיש בע"מ. אך באמת אפשר לומר, דלא (תלוי) בזה שנותן לבע"מ את שם הקרבן, ותלוי רק בהקדש, כדכתיב לא תקדשו, ולכן אפשר דאפילו בלא קידוש כלי חייב בהקדש בעלמא.

ראיה מדברי הרמב"ם שהחיצוי הוא דין בהקרבה - ובדין חיצוי בשמן

ונחזור לדברי הר"מ הראשון שזכרנו לעיל, דפסק, דחוצה כל חלה לשנים. ואפשר לומר דהר"מ סבור כהצד שזכרנו דהדין דמחציתה הוי רק בהקרבה. והנה הר"מ כתב דעשיית כל חלה וחלה וכן אפייתה צריכה להיות בעצמה, והמל"מ הביא מקור לדבריו. ולזה אפשר לומר, דאף דכל העשרון הוי חד מנחה, זה אינו לענין שם הקרבן, (אל) [אבל] לענין ההקרבה, כיון דבעינן עוד קידוש של מחבת, והקידוש הוי על כל חלה וחלה בפ"ע, לכן הוי הקרבות חלוקות כל חלה בפ"ע, וכיון דהתורה אמרה הבא מנחה ואח"כ חוצה (ח, א) משו"ה צריך לחצות כל חלה מחצה בשחרית ומחצה (בין הערביים), משום דבכל חלה וחלה בעינן שיהיה הבא מנחה ואח"כ חוצה. אך עדיין תמוהים דברי הר"מ דצריך שיקדיש עשרון ויחצוהו לשנים, כמו שהקשה המל"מ. עוד תמוהים דברי הר"מ, במה שלא הזכיר שחוצה את השמן, ומגמ' (פה, א) משמע דצריך לחצות את השמן לוג ומחצה בבקר ולבין הערביים, וצ"ע".

יא). א.ה. ראה בזה באבן האזל (מעשה הקרבנות יג, ד) בסוף דבריו.